

Надія Сенченко

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРОЦЕСАЛЬНОГО СТАТУСУ ТРЕТЬОЇ ОСОБИ,
ЩОДО МАЙНА ЯКОЇ ВИРІШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ПРО АРЕШТ У
КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ**

Nadia Senchenko

***SPECIAL ISSUES OF THE PROCESSAL STATUS OF THE THIRD PARTY,
WHICH ARE MADE OF AN ARREST PROBLEM IN CRIMINAL PROCEEDINGS***

Анотація. Дослідження присвячено окремим питанням процесуального статусу третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт. Запропоновано зміни і доповнення до норм, які визначають статус цього учасника кримінального провадження.

Ключові слова: арешт майна, третя особа, права, представник.

Annotation. The research is devoted to separate issues of the procedural status of a third person, concerning the property of which the issue of arrest is solved. Proposed changes and additions to the norms that determine the status of this participant in criminal proceedings.

Key words: property seizure, third party, rights, representative.

18 лютого 2016 року на підставі Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно удосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації» до Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК України) внесені зміни та доповнені певні норми в частині передбачення нового учасника кримінального провадження - третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт [1].

Відповідно до положень ст. 64-2 КПК України третьою особою, щодо майна якої вирішується питання про арешт, може бути як фізична, так і юридична особа. Аналізуючи положення пункту 25 і 26 ч.1 ст.3 КПК України [2], слід наголосити, що законодавцем його віднесено не до сторін, а до інших учасників кримінального провадження й судового провадження. Як зазначає І.В. Гловюк функціональну спрямованість діяльності третьої особи, що майна якої вирішується питання про арешт, можна визначити як допоміжну кримінальну процесуальну функцію, яка характеризується забезпеченням належного здійснення кримінального провадження і має всі ознаки захисної [3].

В положеннях ч. 4 ст. 170 КПК України закріплено, що у випадку, передбаченому п. 2 ч. 2 цієї статті, арешт накладається на майно третьої особи за наявності достатніх підстав вважати, що воно підлягатиме спеціальній конфіскації у випадках, передбачених Кримінальним кодексом (далі - КК України) України. Арешт накладається на майно третьої особи, якщо вона набула його безоплатно або за вищу або нижчу ринкової вартості і знала чи повинна була знати, що таке майно відповідає будь-якій із ознак, зазначених у п. п. 1-4 ч. 1 ст. 96-2 КПК України.

Відповідно до ч. 2 ст. 64-2 КПК України процесуальний статус третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, виникає з моменту звернення прокурора до суду із клопотанням про арешт майна. Отже, відповідна особа набуває прав і обов'язків, передбачених КПК України для підозрюваного, обвинуваченого в частині, що стосується арешту їхнього майна. Такими правами є: 1) бути чітко і своєчасно повідомлена про свої права, передбачені КПК України, а також отримати їх роз'яснення; 2) мати представника; 3) збирати і подавати слідчому, прокурору, слідчому судді докази; 4) брати участь у проведенні процесуальної дії – арешту майна; 5) під час проведення процесуальної дії ставити запитання, подавати свої зауваження та заперечення щодо порядку проведення дій, які заносяться до протоколу; 6) застосовувати з додержанням вимог КПК України

технічні засоби при проведенні процесуальних дій, в яких він бере участь. Слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд мають право заборонити застосування технічних засобів при проведенні окремої процесуальної дії чи на певній стадії кримінального провадження з метою нерозголошення відомостей, які містять таємницю, що охороняється законом, чи стосуються інтимного життя особи, про що виноситься (постановляється) вмотивована постанова (ухвала); 7) одержувати копії процесуальних документів та письмові повідомлення; 8) оскаржувати рішення, дії та бездіяльність слідчого, прокурора, слідчого судді в порядку, передбаченому КПК України; 9) вимагати відшкодування шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органу, що здійснює оперативно-розшукову діяльність, досудове розслідування, прокуратури або суду, в порядку, визначеному законом, а також відновлення репутації, якщо підозра, обвинувачення не підтвердилися; 10) користуватися рідною мовою, отримувати копії процесуальних документів рідною або іншою мовою, якою він володіє, та в разі необхідності користуватися послугами перекладача за рахунок держави.

Під час судового розгляду третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, має право в частині, що стосуються арешту майна: 1) брати участь під час судового розгляду у допиті свідків обвинувачення або вимагати їхнього допиту, а також вимагати виклику і допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення; 2) збирати і подавати суду докази; 3) висловлювати в судовому засіданні свою думку щодо клопотань інших учасників судового провадження; 4) виступати в судових дебатах; 5) ознайомлюватися з журналом судового засідання та технічним записом судового процесу, які йому зобов'язані надати уповноважені працівники суду, і подавати щодо них свої зауваження; 6) оскаржувати в установленому КПК України порядку судові рішення та ініціювати їх перегляд, знати про подані на них апеляційні та касаційні скарги, заяви про їх перегляд, подавати на них заперечення [4, с. 55-56].

Але вже від самого початку застосування зазначених положень виявилась їх юридична недосконалість та неузгодженість.

В редакції закону бездоганність норми щодо наділення третьої особи правами підозрюваного обвинуваченого, навіть виключно в частині накладення арешту на майно, є такою, що підлягає сумніву, оскільки: 1) підозрюваний (обвинувачений) відповідно до засади свободи від самовикриття має право відмовитися від дачі будь-яких показань (ст. 63 Конституції України ст. 18 КПК України); 2) не виключаються і на практиці можливі ситуації, при яких особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають встановленню при розслідуванні (таким може бути й свідок) є одночасно і третьою особою, на майно якої накладається арешт; 3) КПК України не врегульовує процесуальний порядок (особливості) допиту такої особи. У разі необхідності допиту її як свідка слід виконати ряд процесуальних дій, пов'язаних із попередженням про кримінальну відповідальність за дачу звідомих неправдивих показань і за відмову від дачі показань (ст.ст.384, 385 КК України). Але слід наголосити, що третя особа в статусі свідка, саме спираючись на частково поширені на неї гарантії підозрюваного, обвинуваченого, має право відмовитися від дачі показань із приводу походження (джерел отримання) майна, відносно якого розглядається клопотання про арешт. Відповідно до п.5 ч.3 ст.42 КПК України, підозрюваний (обвинувачений) має право давати показання з приводу підозри (обвинувачення) чи в будь-який момент відмовитися їх давати. Отже, третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, вправі давати показання в частині, що стосується арешту майна. На думку науковців-процесуалістів, у разі погодження допит має відбуватись за правилами допиту підозрюваного (обвинуваченого) [5, с.225].

У ч. 1 ст. 174 КПК України закріплено, що підозрюваний, який не був присутній при розгляді питання про арешт майна, має право заявити клопотання про скасування арешту майна повністю або частково. Він також може подати таке клопотання, якщо вважає, що у застосуванні цього заходу відпала потреба або арешт накладено

необґрунтовано. Слід наголосити, оскільки третя особа під час досудового розслідування має права підозрюваного, то ця особа також вправі заявляти клопотання про скасування арешту майна за відповідних підстав.

Особа в кримінальному процесі не може одночасно бути підозрюваним, свідком, третьою особою чи потерпілим. Неузгодженості стосовно процесуального статусу можуть спричинити відповідні ускладнення в процесі накладення арешту на майно, що в подальшому може бути підставою визнання судом отриманих доказів за участю третіх осіб недопустимими.

Відповідно до положень ч.4 ст.64-2 КПК України третя особа, щодо майна якого вирішується питання про арешт має право мати представника, яким може бути а) особа, яка у кримінальному провадженні має право бути захисником; б) керівник чи інша уповноважена законом або установчими документами, працівник юридичної особи за довіреністю – у випадку, якщо власником майна, щодо якого здійснюється арешт, є юридична особа представник користується процесуальними правами особи, інтереси якої він представляє.

З тим, щоб не виникало непорозумінь з даного питання, вважаємо доцільним навести у ч. 3 ст. 64-2 КПК України перелік прав третьої особи, а у ч. 6 даної статті визначити, якими із цих прав може користуватися її представник.

Крім визначених у положеннях ч.7 ст. 64-2 КПК України обов'язків третьої особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, слід також передбачити в законі і положення про обов'язок цього учасника (в тому числі і представника) кримінального провадження підкорятися законним вимогам та розпорядженням слідчого, прокурора, слідчого судді та суду.

Отже, положення закону, яким введено до кримінального процесу окремого учасника потребує змін в частині визначення прав та обов'язків третьої особи при розгляді питання про накладення арешту на майно, оскільки діюча редакція створює штучні проблеми у правозастосовній практиці.

Список використаних джерел

1. Про внесенні змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо виконання рекомендацій, які містяться у шостій доповіді Європейської комісії про стан виконання Україною Плану дій щодо лібералізації Європейським Союзом візового режиму для України, стосовно вдосконалення процедури арешту майна та інституту спеціальної конфіскації: Закон України від 18.02.2016 № 1019-VIII// Відомості Верховної Ради України (ВВР).- 2016.-№ 11.- Ст. 127.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України, 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88.

3. Гловюк І.В. Третя особа, щодо майна якої вирішується питання про арешт, як учасник кримінального провадження: проблемні питання [Електронний ресурс] / Гловюк І. В.- Режим доступу: <http://dSPACE.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6554/Glovyk%20Tretya.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

4. Чернявський С.С. Відшкодування потерпілому шкоди, завданої кримінальним правопорушенням: метод. рек. / С.С.Чернявський, А.А. Вознюк, Д.О. Алексеєва-Процюк та ін. – К. : Нац. акад. внутр. справ, 2015. – 122 с.

5. Корчева Т.В. Деякі питання визначення особливостей процесуального статусу особи, щодо майна якої вирішується питання про арешт, а також її представника в кримінальному провадженні / Т.В. Корчева // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 4. – С. 224-227.